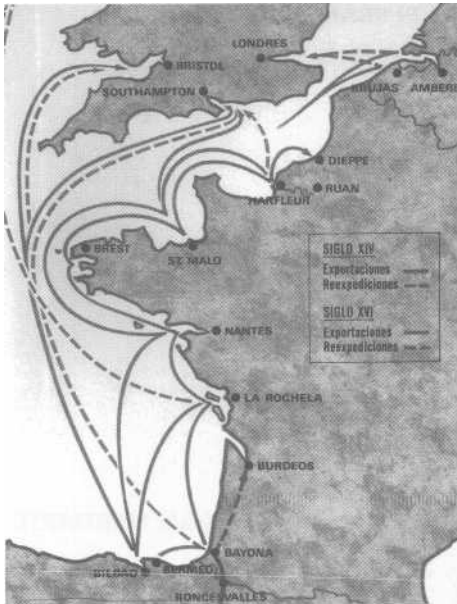

BURDIN-OLAK (III): SALTZEN

Bizkaiko Burdinea saltzeko dideak; Frantzia'ra Frandes'era, Englad'era, XIV Gizalditik XVI era.

ren salketak Brujas'en agertzen dira. XIII gizaldiaren azkenean, XIV eta XV'ean Euskaldunen burdiñea Europa guztian gurena zan. Burdiña ori sutegi txikietan lortua zan, oraindiño txirrinka idar-emoilea asmau barik egoalako. Daukaguzan agiriak daukaguzalako, esan geinke urtero saltzen zan burdiñea, Gipuzkoa'koa be barru dala, 4.000 edo 5.000 tone zirala. Gaur gitxi dala esan geinke, baiña urte areitarako asko be asko zan.

Burdiña au eroateko Baiona'ko ontziak ugaritu ziran eta Bizkai'koak be XIV gizaldian Europa'n ugarienak ziran. 1.397n. urtean errege-agindu bat agertu zan, bertokoak ez diran ontzietan burdiña eroate galazoten ebana.

Aibat urtetan, oster, Euskalerrian ez zan lan aundirik egin burdiñea aldatzeko eta Toulouse'tik, Rochelle'tik eta Normandia'tik ekarten genduzan burdiñezko tramankuluak. 1.293'an Donostia'k burdiñezko orratzak, amuak, erpiñak, orkillak eta elestunak ekartzen ebazan, baita eungintzarako tramankuluak, burdin-ariak, burmeak, titerak eta ola-koak be Olako burdiñezko gauzak saltzen XV gizaldian asi giñan: orratzak, aingurak, untzeak eta abar.

XIV ta XV gizaldiaren Bizkai'ko burdiña izan zan España-inguruan, Flandes'en eta Ingalterra'n itxas-ontzi asko eta asko erabilten ebazana. Florentzia'ko salerosle batek itzi daukun ingurrazti baten, XV gizaldikoa berau, España'ko burdiña urteteko kai lez oneik agertzen dira: Satander, Laredo, Castro-Urdiales, Bermeo-Getaria eta Donostia eta au diño gaiñera: "Burdiña-kopuru aundiak ateraten dira". Ba-diño burdiña ori nora doan be: Sevilla, Brujas, Lisboa, Ingalterra, Barzelona.

FRANTZE'RA

Gure burdiña eroateko portuen artean ez dira agiri Frantze'ko kaiak. Zergaitik ori? Italia ko ontziak Frantze'ko kaie-tara sartzen ez ziralako or euskaldunak ziran nagusi.

Gure burdin-olak lanik geien egin eben urteak XIII gizalditik XVIII rakoak izan ziran. 500 urte! Ez dira gitxi! XVIII gizal diaren azkeneratza asi zan jausten ekintza onuratsu au. Gero esango dogu zergaitik.

Ba-dakigu XIII gizaldian gure burdiña Ingalterra'n saltzen zana, Baiona bitarteko zala. Gizaldi orretan baita, 1.253n. urtean, euskaldunen burdiña-

Esan geinke, baita, XVII gizaldian gure burdiña bear-bearrekoa zala Frantze'n, lurralde onetan burdiña gitxi egin zalako, bear eben baiño askoz gitxiago eta Ansa'ko lurraldetik be ekarten ebela.

Ba-daukagu beste idazki bat, aldi aretakoa, orduko burdin-salketa nondik nora ebillan jakiteko. XV gizaldikoa da eta auxa diño Frantze'ko deitzaileak: «Orain aitatu daigun burdiña. Zuek Ingalterra'ko burdiña daukazue. Frantze'n. be ugari daukagu. Baiña itxas-ontziak egiteko burdiñerik onena Bizkai'koa da. Au okertu egiten da zatitu barik. Gu Bizkaia'ren auzokoak gara eta orregaitik eskuratu geinke Bizkai'tik burdin asko eta merkea.»

Esan dogun lez, Bizkai'ko burdiña ugari sartzen zan Frantze'ko kaie-tara, naizta gauza erreza izan ez zenbat esatea, ori argitzeko beste agiri ez daukagulako.

Baiona, urtean dagoalako, ona izan da Bizkai'ko burdiña eroan eta banatzeko. Ortik joan zan Ingalterra'ra. Gaiñera uri onetara etorten zan Naparroa'ko burdiña be, Auñamendi-gaiñetik. Badakigu gure burdiña Baiona'tik legorrez Bearne'ra saltzen zana (XIV gizaldian), eta aldik Normandia'ra be bai.

Bordele'k ez eukan artu-emon aundirik gugaz arlo onetan. La Rochelle'k oster bai, Bilbao'ik eta Aviles'etik croaten eban.

FLANDES

Europa'n burdiñerik geien erosten euskuna Flandes zan, batez be Brujas eta Anberes. Uri oneitan langintza aundia egoan eta asko bear eben eta beste leku batzutara saldu be egiten eben, edo laterriak alkarregaz asarre ziralako eta merkeagoa zalako.

XIV eta XV gizealdian agiri askok aitatzen dauz Brujas en diran saltzaileak, gero Anberes'koak. 1.344n. urtean Bilbao'tarrak 150.000 libra burdiña saldu ebazan.

INGLATERRA

Ez Flandes eta Normandia'ra saltzen zan beste, España'ko erregea eta Ingalterra'koa asarre zirala, baiña bai Eskozia'ra esaterako urte orretan 42 itxas-ontzitan 700.000 libra edo 300 tone eldu ziran.

Bristol eta Baiona'ko kaien artean artu-emon aundiak izan ziran eta Bizkai'ko kaiak be ba-eukezan artu-emonak. Southampton'era 1429 eta 1.430n. urteetan Bilbao'tik, Baiona'tik eta Flandet'etik 451 tone burdiña eldu ziran. Ondarroa'ko Pedro'k eroian Bilbao (Bylwabe)'ko Santa Maria ontziak, uztaillaren 26an, 4 tone burdin, 14 milla untze croan ebazan eta iraillan Deba'ko Magdalena ontziak untzeak eta tone ta lauren burdin.

Labur esateko, Euskalerriko burdiña XIII ta XIV gizaldietan Atlantikoan diran kaie-tara eta Mantxa'ra eldu zan, baita ipar- itxasotik Brujas, Anberes eta Zelandia'ko kaie-tara eta Iglaterako egoaldean diran kaie-tara ta Irlanda'koetara.

Lurrarte-Itxasoaren inguru osoan be ibilli zan Bizkai'ko burdiña.

OLAZAR'tar Martin'ek